

פסוקים ופסיעות: מסעות במקורות

לומדים יהדות כל היום בכל מקום בעולם
תכנית לימודים 2018

NOV.11.18

www.theglobalday.org

A Project of the Aleph Society

חסע אל הלא-נודע

מבוסס על שיעור מאת דני דרשור

הקדמה (2 דקות)

ברוכים הבאים ליום העולמי ללימוד יהדות!

אברהם מוצג בתנ"ך כמי שעומד להתחיל במסע. הציווי האלוקי הראשון לאברהם הוא "לך לך!" (בראשית יב, א). מפגש ראשוני זה ותחילת המסע עוררו השראה בפרשני המקרא לדורותיהם. עיון בשאלות שמעלים חכמים לגבי הציווי, ובחלק מהתשובות שהם מציעים, יסייעו לנו להבין מה מנסה המקרא לומר לגבי מסעות, ומה צריכות להיות השאיפות שלנו להתקדמות במסע.

< הציגו בפני המשתתפים את השאלות הבאות:

1. איזה מסע לקח אתכם הכי רחוק מן הבית? כאשר יצאתם למסע, האם ידעתם כמה רחוק תגיעו? אם לא, מה הייתה התחושה כאשר הגעתם למקום מרוחק יותר ממה שחשבתם?
2. האם אתם מודדים מרחק על בסיס מרחק מהבית, או מהמקום האחרון שבו הייתם? מדוע אתם מודדים דווקא כך?

חשבו על שאלות אלה במהלך הלימוד היום.

הערה למנחה: אברהם נקרא אברם לפני שהקב"ה שינה את שמו; ציינו זאת בפני המשתתפים במידת הצורך.

חלק ראשון: המקור המקראי (10 דקות)

< בקשו מהמשתתפים לקרוא את מקור 1, ולדון בשאלות הבאות בחברותא.

לימוד בחברותא הוא לימוד בזוגות. לימוד טקסט יחד עם אדם נוסף מאפשר שיתוף ברעיונות ותובנות במהלך העיון המשותף.

מקור 1: בראשית יב, א-ג.

וַיֹּאמֶר ה' אֶל אַבְרָם לֵךְ לְךָ מֵאֶרֶץ וּמְוֹלָדֶיךָ וּמִבֵּית אָבִיךָ אֶל הָאֶרֶץ אֲשֶׁר אֲרָאָךְ; וְאַעֲשֶׂה לְגֹי גְדוֹל וְאַבְרָכְךָ וְאַגְדֹּלְהָ שְׁמִי וְהָיָה בְרָכָה: וְאַבְרָכְךָ מִבְּרָכֶיךָ וּמִקְלָלְךָ אֶת אֵל וּנְבָרְכֶנּוּ בְךָ כָּל מְשֻׁפָּחֹת הָאֲדָמָה:

< שאלו:

1. מה לדעתכם הסיבה שבגללה משתמש הכתוב בלשון החריגה "לך לך"? מה משמעות הביטוי?
2. חישבו על סוגי העזיבות בטקסט: "מארצך, וממולדתך, ומבית אביך". מדוע כל אחד מוזכר בנפרד, ומדוע בסדר זה? באיזה אופן עזיבתו של אברהם מהווה אתגר?

חלק שני: עזיבה (15 דקות)

בבראשית יב, ב, הקב"ה מבטיח לאברהם ברכות ושכר אם יעזוב את משפחתו. מדוע אברהם לא יכול לקיים את דבר הקב"ה במקום שבו הוא נמצא? מדוע יש צורך שיעזוב?

הרב מאיר לייבוש בן יחיאל מיכל וויזר, המוכר בכינויו המלבי"ם, היה רב באוקראינה במאה ה-19. לפי פירושו, הקב"ה רצה שהעזיבה של אברהם לא תהיה רק פיסיית, אלא נפשית ורוחנית.

מקור 2: מלבי"ם, בראשית יב, א.

ויאמר ה' אל אברם לך מארצך, אמר לו שתכלית היציאה הוא שיפרד מדעותיהם וממעלליהם הנשחתות... וצוה ה' שעם היציאה הגופנית תהיה גם יציאה מחשבתית, שיפרד מטבע ארצו שהיה מזגה רע וממדות אנשי מולדתו, וגם מאהבת בית אביו... וע"כ אמר לך לך שילך אל עצמו נפרד בטבעו מכל אלה.

< שאלו:

1. לפי המלבי"ם, מדוע הקב"ה רוצה שאברהם יעזוב את ארצו, את מולדתו, ואת בית אביו? מה ההשלכות של שהייה באותו מקום?
2. אם, כפי שמציע המלבי"ם, הקב"ה רוצה שאברהם יעזוב את טבע ארצו ומידות מולדתו, מדוע אברהם חייב לצאת מהמקום גם פיסיית? האם אין אפשרות להשיג "יציאה מחשבתית" ולהישאר באותו מקום?

המלבי"ם מדגיש את ההיבט הפילוסופי של עזיבתו של אברהם. אברהם חייב להתמסר למערכת חדשה של אמונות וערכים, ולהפריד את עצמו מן הערכים של בית אביו. משמעות של האתגר האינטלקטואלי ברורה. עם זאת, בין אם עזיבת אברהם היא פיסית, ובין אם יש לה משמעות אינטלקטואלית ורוחנית, מדוע הציווי מביא את שלושת המקומות שעליו לעזוב דווקא בסדר הזה – ארץ, מולדת, בית אב?

הרב שלמה אפרים בן אהרון לונשיץ היה רב שחי ופעל באוקראינה בין 1550-1619, ומוכר בכינוי שהוא שם היצירה המפורסמת ביותר שלו, הכלי יקר. הכלי יקר מציע תשובה לשאלת הסדר.

מקור 3: כלי יקר, בראשית יב, א.

ונראה לפרש שהעתיקו הקב"ה מענין לענין כדרך שמחנכין התינוק, כי אולי יהיה קשה עליו לקבל הכל בבת אחת, על כן עשה לו שלושה חלוקות... כי מתחילה ביקש ממנו לעזוב ארצו וזה שאלה קטנה, יען כי אין לאדם תועלת מארצו יותר מארצות אחרות... ואחר כך כאשר הסיח מלבו כל ארצו אמר פן יהיה נפשו קשורה באנשי תולדתו שיש לו קצת עזר וסעד מהם... ואחר שנתפתה גם לזה חשש פן תדבק נפשו בבית אביו שיש לו שם תועלת נוסף על כל אלו והוא תועלת ממון, כי בית והון נחלת אבות.

< שאלו:

1. לפי הכלי יקר, מדוע מוצגים ארץ, מולדת, בית אב, דווקא בסדר הזה?
  2. הכלי יקר מכיר בקושי הכרוך בעזיבת הבית. כיצד המסע אל יעד לא נודע משפיע על התחושה לגבי מה שהושאר מאחור?
- הכלי יקר מציע שההדרגה בפסוק הולכת מן הקל אל הכבד, על מנת להכין את אברהם ליציאה לדרך. גם צעד גדול אפשר לפרק לשלבים סבירים יותר. עזיבת המולדת היא צעד אחד, וויתור אחד. אבל היעד עודנו לא ידוע. כיצד תחושה זו, של עמידה מול הלא-נודע, משפיעה על אברהם?

חלק שלישי: יעד לא נודע (15 דקות)

הציווי והמסע אין משמעותם רק שעל אברהם לעזוב מקום. עליו גם להגיע ליעד – אבל היעד אינו מפורש בשלב זה: "אל הארץ אשר אראך".

< שאלו :

1. מדוע לדעתכם מוסתר היעד מאברהם?
- מלבי"ם ורש"י מציעים הסבר אחר לסיבה שבגללה היעד הוסתר. רש"י חי ופעל בצרפת במאה ה-11. הוא נחשב גדול פרשני המקרא והתלמוד, והפרשן היהודי המוכר והידוע ביותר בעולם.

< קראו את מקורות 4-5 בחברותות, ודונו בשאלות הבאות.

לימוד בחברותא הוא לימוד בזוגות. לימוד טקסט יחד עם אדם נוסף מאפשר שיתוף ברעיונות ותובנות במהלך העיון המשותף.

מקור 4: רש"י, בראשית יב, א-ב.

אל הארץ אשר אראך - לא גלה לו הארץ מיד, כדי לחבבה בעיניו.

מקור 5: מלבי"ם, בראשית יב, א.

ואמר אל הארץ אשר אראך. שזה היה מן הנסיון שיקל לאדם לעזוב ארצו ומולדתו אם יודע מחוז חפצו.

< שאלו:

1. לפי רש"י, הקב"ה לא גילה לאברהם היכן הארץ כדי שיחשב אותה יותר. למה מתכוון רש"י? כיצד אי הידיעה תגרום לחיבה?
  2. מה היה מעדיף אברהם לדעת המלבי"ם? האם יעדיף לדעת מהו יעד המסע, או לא לדעת?
  3. כיצד עשויים היבטים אלה במסעו של אברהם להנחות אותו להתמודדות מול הלא נודע?
- רש"י מתאר את אברהם כנלהב ולהוט לצאת למסע, ואילו המלבי"ם רואה את ההיסוס ואי הנוחות של היציאה למסע בלי לדעת את היעד. גם רש"י וגם המלבי"ם רומזים לאומץ של אברהם, שמקיים את הצו האלוקי למרות העתיד הלא נודע. הדוגמא שמספק אברהם מעודדת אותנו למוכנות להתייצב למשימה – לקחת את הצעד הראשון במסע – בין אם אנחנו מאמינים שנגיע ל היעד, ובין אם לאו.

חלק רביעי: לך לך (10 דקות)

התייחסו למוצאו של אברהם, וליעד הלא נודע. ומה עם מה שביניהם – המסע? הצו האלוקי הראשון לאברהם הוא "לך לך" – מה משמעות הפעולה אותה מצווה אברהם לעשות?

אפשרות אחת מובאת בפירושו של הרב יהודה אריה לייב אלטר, רב פולני במאה ה-19, שהוכתר לרבה של חסידות גור. בפירושו "שפת אמת" על התורה, הוא כותב שנדודים הם מצב רצוי ונכון.

מקור 6: שפת אמת, בראשית יב, א.

"לך לך" – לעולם צריך להיות מהלך. "אל אשר אראך" – תמיד השגה חדשה. לכן נקרא האדם מהלך. שכל העומד בלי התחדשות, מיד הטבע שולט בו. ולכן מלאכין למעלה, שאינם תוך הטבע, נקראים "עומדים" (ישעיהו ו: ב). ובעולם הזה נקרא האדם מהלך.

< שאלו:

1. למה מתכוון השפת אמת באמרו, "לעולם צריך להיות מהלך"?
2. מה משמעות המשפט, "שכל העומד בלי התחדשות, מיד הטבע שולט בו"?
3. כיצד ממשיכים תמיד ללכת? כיצד עשויים מעגל השנה, טקסים, ומסורות יהודיים לספק הזדמנויות להתחדשות?
4. האם לדעתכם מסע הוא דבר שמסתיים, או נמשך לעד? האם אנחנו תמיד נמצאים במצב של מסע?

השפת אמת מציע לראות בהתקדמות – בהליכה – ערך בפני עצמו, והוא מדגיש את החשיבות של האתגר אף פעם לא לעצור. הוא מעודד אותנו להתקדם אפילו אם לא נוכל להגיע אל היעד, ולחדש את עצמנו בתהליך מתמשך של שיפור וקידום אישי.

סיכום (8 דקות)

במקור 7, הרב עדין אבן-ישראל שטינזלץ בוחן גם הוא את שאלת הקידום האישי. הרב שטינזלץ הוא אחד ההוגים המובילים של תקופתנו, והוא ידוע בעיקר בזכות פירושו המקיפים לתלמוד ולתנ"ך, ועבודתו בתחום הקבלה.

מקור 7: הרב עדין אבן-ישראל שטינזלץ, "צעד אחד קדימה".

כן, כל אחד מאתנו נמצא בשלב שונה, מבחינת מיקומו הגיאוגרפי, ומבחינת התקופה בחיים. באמת לא משנה בדיוק איפה אדם נמצא מבחינת זמן והישגים, ואין משמעות של ממש ליחס בין יכולות לבין הישגים. לכל אדם יש גרף אישי שונה, מפה שונה לחלוטין. דבר שהוא עבר עבור אדם אחד, הוא עתיד רחוק עבור אדם אחר.

אך דבר אחד שאנשים יכולים לעשות בכל מקום שהם – בצורה עקבית, מתמשכת, תחומה וממוקדת – הוא לקחת צעד אחד קדימה. כל אחד יכול להתקדם מעט. מהות התנועה היא לא להישאר במקום אחד. כל דבר שאינו מתקדם – נסוג לאחור, וכל דבר שלא עולה – יורד. כל מה שאינו משתפר – מידרדר; ומה שאין בו חיות, מת מיתה מוחלטת.

ההחלטה לעשות זמן ולהתקדם צעד אחד קדימה אינה הפתרון לכל הבעיות; היא רק החלטה להתקדם צעד אחד קדימה ולהמשיך לנוע. בכל מקום שבו אתה נמצא, נוע מעט קדימה. ישנם אנשים שיתקדמו בכך שילמדו דבר חדש; אדם שהיום יודע אות אחת, אבל בשבוע הבא הוא כבר יודע שתיים, לקח צעד אחד קדימה. זו ציפייה כל כך גדולה – אבל גם קטנה.

< שאלו:

1. מה המשמעות של התקדמות עבורכם? מהם הצעדים הקטנים שתוכלו לקחת כדי להתקדם?
2. הרב שטינזלץ כותב שכולנו יכולים לקחת צעד אחד קדימה. כיצד צעד קדימה משנה את הגישה כלפי הלא נודע?
3. איזה צעד קדימה תוכלו לקחת במסע היהודי שלכם? מה יכול לשקף את ה"לך לך" של אברהם בחיכם?

חסע אל הלא-נודע

דף מקורות

חלק ראשון: המקור המקראי

מקור 1: בראשית יב, א-ג.

וַיֹּאמֶר ה' אֶל אַבְרָם לֵךְ לְךָ מֵאֶרֶץ וּמְזוּלַתְךָ וּמְזוּלַתְךָ אֶבְרָהָם אֶל הָאָרֶץ אֲשֶׁר אֲרָאָה; וְאֶעֱשֶׂה לְגִוִי גְדוֹל וְאַבְרָהָם וְאַגְדָּלָה שְׁמִי וְהָיָה בְרָכָה: וְאַבְרָהָם מְבַרְכֵיךָ וּמְקַלְלֵךָ אֲבָר וְנִבְרָכְךָ בְּכָל מְשֻׁפָּחַת הָאָדָמָה:

חלק שני: עזיבה

מקור 2: מלבי"ם, בראשית יב, א.

ויאמר ה' אל אברם לך מארץ, אמר לו שתכלית היציאה הוא שיפרד מדעותיהם וממעלליהם הנשחיתות... וצוה ה' שעם היציאה הגופנית תהיה גם יציאה מחשבתית, שיפרד מטבע ארצו שהיה מזגה רע וממדות אנשי מולדתו, וגם מאהבת בית אביו... וע"כ אמר לך לך שילך אל עצמו נפרד בטבעו מכל אלה.

מקור 3: כלי יקר, בראשית יב, א.

ונראה לפרש שהעתיקו הקב"ה מענין לענין כדרך שמחנכין התינוק, כי אולי יהיה קשה עליו לקבל הכל בבת אחת, על כן עשה לו שלושה חלוקות... כי מתחילה ביקש ממנו לעזוב ארצו וזה שאלה קטנה, יען כי אין לאדם תועלת מארצו יותר מארצות אחרות... ואחר כך כאשר הסיח מלבו כל ארצו אמר פן יהיה נפשו קשורה באנשי תולדתו שיש לו קצת עזר וסעד מהם... ואחר שנתפתה גם לזה חשש פן תדבק נפשו בבית אביו שיש לו שם תועלת נוסף על כל אלו והוא תועלת ממון, כי בית והון נחלת אבות.

חלק שלישי: יעד לא נודע

מקור 4: רש"י, בראשית יב, א-ב.

אל הארץ אשר אראך - לא גלה לו הארץ מיד, כדי לחבבה בעיניו.

מקור 5: מלבי"ם, בראשית יב, א.

ואמר אל הארץ אשר אראך. שזה היה מן הנסיון שיקל לאדם לעזוב ארצו ומולדתו אם יודע מחוז חפצו.

חלק רביעי: לך לך

מקור 6: שפת אמת, בראשית יב, א.

"לך לך" – לעולם צריך להיות מהלך. "אל אשר אראך" – תמיד השגה חדשה. לכן נקרא האדם מהלך. שכל העומד בלי התחדשות, מיד הטבע שולט בו. ולכן מלאכין למעלה, שאינם תוך הטבע, נקראים "עומדים" (ישעיהו ו: ב). ובעולם הזה נקרא האדם מהלך.

סיכום

מקור 7: הרב עדין אבן-ישראל שטינזלץ, "צעד אחד קדימה".

כן, כל אחד מאתנו נמצא בשלב שונה, מבחינת מיקומו הגיאוגרפי, ומבחינת התקופה בחיים. באמת לא משנה בדיוק איפה אדם נמצא מבחינת זמן והישגים, ואין משמעות של ממש ליחס בין יכולות לבין הישגים. לכל אדם יש גרף אישי שונה, מפה שונה לחלוטין. דבר שהוא עבר עבור אדם אחד, הוא עתיד רחוק עבור אדם אחר. אך דבר אחד שאנשים יכולים לעשות בכל מקום שהם – בצורה עקבית, מתמשכת, תחומה וממוקדת – הוא לקחת צעד אחד קדימה. כל אחד יכול להתקדם מעט. מהות התנועה היא לא להישאר במקום אחד. כל דבר שאינו מתקדם – נסוג לאחור, וכל דבר שלא עולה – יורד. כל מה שאינו משתפר – מידרדר; ומה שאין בו חיות, מת מיתה מוחלטת.

ההחלטה לעשות זמן ולהתקדם צעד אחד קדימה אינה הפתרון לכל הבעיות; היא רק החלטה להתקדם צעד אחד קדימה ולהמשיך לנוע. בכל מקום שבו אתה נמצא, נוע מעט קדימה. ישנם אנשים שיתקדמו בכך שילמדו דבר חדש; אדם שהיום יודע אות אחת, אבל בשבוע הבא הוא כבר יודע שניים, לקח צעד אחד קדימה. זו ציפייה כל כך גדולה – אבל גם קטנה.